

SPRIEVODCA EXKURZIE D

NEOGÉN VÝCHODNÉHO SLOVENSKA A JEHO PODLOŽIE

JURAJ TÖZSÉR — RUDOLF RUDINEC

Néogene de la Slovaquie Orientale et leur formation sous-jacente

Le but de cette excursion est la mise les participants au fait des évolutions typiques de roches volcaniques appartenant à Badenien — Panonien époque aussi que de remplissage sédimentaire de la Slovaquie Orientale. Nous y verrons des échantillons carottés qui représentent les sédiments du Néogene et les complexes sous-jacents, puis nous visiterons le gisement du gaz à Trhovište — Pozdišovce étant exploité comme un gisement industriel et enfin nous irons voir le forage le plus profond (5200 m) Ložín I. situé dans la région de la Molasse du Néogene de la Slovaquie de l'Est.

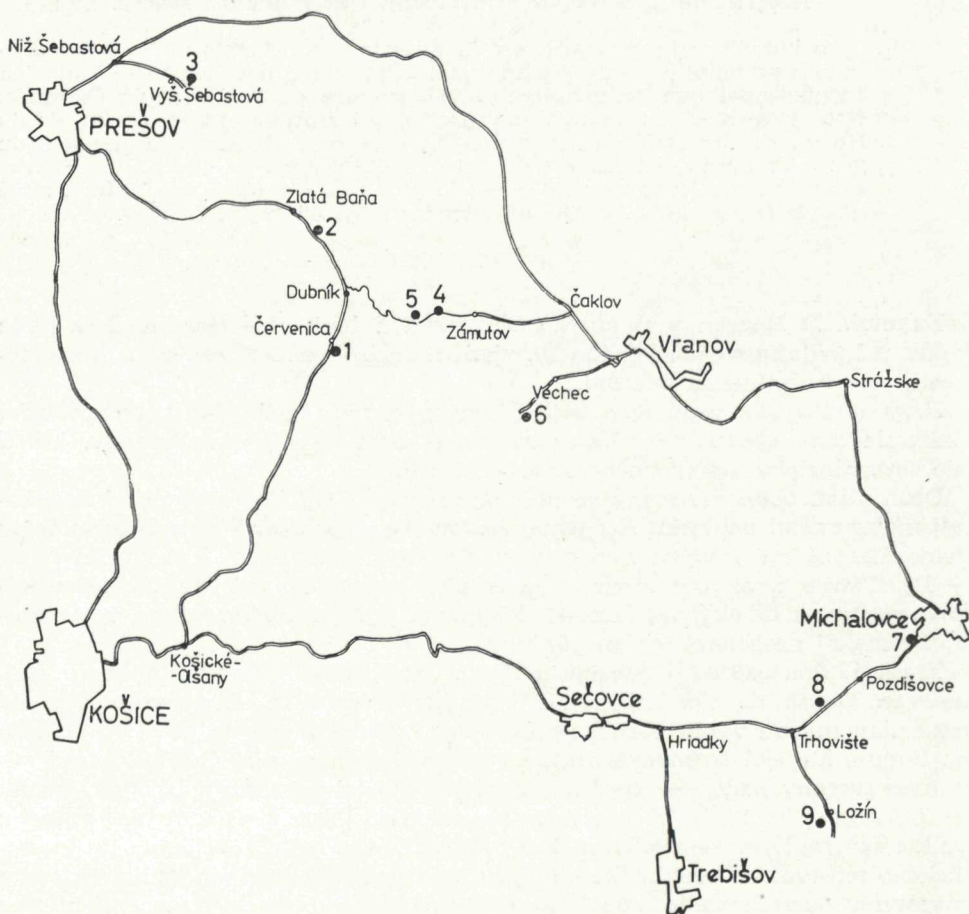
Exkurzia D Neogén východného Slovenska a jeho podložie, ktorá sa bude konať pri príležitosti jubilejného 20. zjazdu československej geologickej spoločnosti, je rozvrhnutá na dva dni.

Prvý deň bude venovaný vulkanitom severnej časti Slanského pohoria. Exkurzia chce oboznámiť účastníkov s typickým vývojom vulkanitov, i keď nie chronologicky, od vrchného badenu po panón.

Druhý deň bude venovaný sedimentárnej výplni východoslovenskej neogénnej molasy a jej podložíu. Neogénne sedimenty aj podložné komplexy sa budú demonštrovať na vrtných materiáloch, navštíví sa plynové ložisko Trhovište — Pozdišovce, prvé priemyselne využívané ložisko v oblasti východoslovenského neogénu, a hlboký vrt Ložín-1, ktorý má byť najhlbším vrtom vo východoslovenskej neogénnej molase (5200 m).

Trasa 1. dňa exkurzie povedie z Košíc cez Košické Olšany, Rankovce, Kecerovce, Opínú do Července, kde bude prvá zastávka. Budeme prechádzať cez sedimentárnu výplň Košicko-prešovskej kotliny, ktorú na povrchu postupne buduje košická štrková formácia (vrchný baden — pliocén), kolčovské súvrstvie (vrchný baden — spodný sarmat) a myslavské vrstvy (spodný sarmat — J. Švagrovský 1964). V oblasti Opinej začínajú postupne nadobúdať prevahu vulkanity (rankovecké ryolitové tufy). V okolí Července prejdeme do vulkanického masívu. Po prehliadke odkryvu v červenickom vulkanosedimentárnom súvrství v obci Červenica ide trasa exkurzie cez vulkanický masív Slanského pohoria. Zastávku v Zlatej Bani venujeme problémom zlatobanskej vulkano-

tektonickej depresie. Ďalej povedie trasa cez vulkanity a v oblasti Kokošoviec znovu prejde do Košicko-prešovskej kotliny, budovanej na povrchu spočiatku badenom, ďalej smerom na Solivar sedimentmi karpátu. V Solivare je známe ložisko kuchynskej soli v spodnom soľonosnom horizonte východného Slovenska (karpát). Ďalej povedie trasa exkurzie cez Prešov do kameňolomu Maglovec (diorit—porfyrity stredného — vrchného sarmatu), kde bude 3. zastávka (okolie budujú sedimenty badenu a karpátu a neovulkanity Slanského pohoria). Odtiaľ potom cez územie severne od neovulkanického, masívu, budované spočiatku centrálnokarpatským paleogénom, potom sedimentmi badenu do oblasti Zámutova, kde budú dve zastávky. Na jednej budú predmetom exkurzie ryodacitové pyroklastiká vrchného badenu, na ďalšej pyroxenické andezity spodnej vulkanickej etáže Slanského pohoria. Ďalšia časť trasy exkurzie vedie cez oblasť Vranova do kameňolomu Vechec (6. zastávka), kde bude prehliadka kameňolomu, založeného v dómatickom telese pyroxenických andezitov, ktoré sa zaraďuje do spodnej vulkanickej etáže. Vo Vechci sa program prvého dňa exkurzie skončí.

Obr. 1. Trasa exkurzie D

Fig. 1. Excursion Route D

Návrat z Vechca bude cez intravulkanickú panvičku Banské, ktorú vypĺňa vulkanosedimentárne súvrstvie panónskeho veku s uhoľnými slojkami a limnokvarcitom, cez herlianske sedlo do Herlian (známy gejzír, ktorý eruptuje v 30–40-hodinových intervaloch do výšky okolo 30 m, erupcia trvá asi 30 minút, voda je zemito-slano-zásadito-železito-uhličitá s prímiesou jódu) a odtiaľ do Košíc.

Trasa druhého dňa povedie z Košíc smerom na V cez územie, ktoré budujú neogénne sedimenty Košicko-prešovskej kotliny, cez Dargovský priesmyk prejde neovulkanickým masívom Slanského pohoria do Potiskej nížiny (na povrchu ju budujú horniny sarmatu — pliocénu) cez Sečovce do Michaloviec, kde bude prvá zastávka. V Michalovciach v skladoch závodu Nafta sa bude na vrtných jadrách demonštrovať kompletný litologický vývoj východoslovenskej neogénnej molasy spolu s jej podložíom.

Z Michaloviec vedie trasa naspäť smerom na Z k plynovému ložisku Trhovište — Pozdišovce, odtiaľ do oblasti Trebišova k vrtu Ložín-1. Od tohto vrtu po skončení programu je návrat do Košíc.

1. Červenica — červenické vulkanosedimentárne súvrstvie

Začiatok obce Červenica pri ceste smerom od Opinej pri starej píle

(Juraj Tözsér)

Význačným komplexom, ktorý hrá pri stratifikácii posarmatského andezitového vulkanizmu v Slanskom pohorí dôležitú úlohu, je červenické vulkanosedimentárne súvrstvie (J. Tözsér 1972). Tak nazývame horninový komplex zložený z tufov, tufitov a „tufových zlepenčov“ pyroxenických andezitov, ílov, limnokvarcitov, tufov biotitického ryolitu a lignitických vrstvičiek, ktorý vznikol počas limnickej sedimentácie po vulkanizme spodnej vulkanickej etáže Slanského pohoria (J. Slávik — J. Tözsér 1973), alebo pri dozvukoch tohto vulkanizmu a jeho vek pokladáme za panón C. Toto súvrstvie je regionálne rozšírené v spodnej časti Slanského pohoria (limnické panvičky Banské, Zamutov, oblasť Židovho lazu, Červenica) a rozdeľuje posarmatský intermediárny vulkanizmus na dve vulkanické etáže (J. Slávik — J. Tözsér 1973). (Príl. 1 a 2.)

Spodnú vulkanickú etáž Slanského pohoria buduje komplex Ošvárskej, vrchnú komplex Makovica a Šimonka — Čierna hora. Vek spodnej etáže je panón C, vulkanizmus vrchnej vulkanickej etáže sa odohral najpravdepodobnejšie po panóne, nie je však vylúčený ani jeho panónsky vek.

Na odkryve vystupuje niekoľko litologických typov červenického vulkanosedimentárneho súvrstvia.

V spodnej časti odkryvu vystupujú svetlosivožlté ľahko rozpadavé tufy so zle opracovanými obliakmi vulkanických hornín (biotitický ryolit, pyroxenický andezit), so závalkami sivých plastických ílov, ojedinele s útržkami dreva. Nad nimi sú tufy biotitického ryolitu, po okrajoch zbrekciovatá poloha limnokvarcitov, opäť prechádzajúce tufy, ďalšia poloha limnokvarcitov a napokon rozpadavé tufy. Sedimentárno-petrografický rozbor rozpadavých tufov ukázal toto zloženie (M. Sandanus in J. Tözsér 1972):